

UNELTE DE PIATRĂ AFLATE ÎN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN GORJ, TÎRGU JIU

de PETRE GHERGHE

În decursul anilor s-au adunat în colecțiile muzeului din Tîrgu Jiu numeroase unelte din piatră descoperite întimplător pe teritoriul județului Gorj. Cele mai multe aparțin epocii bronzului. De regulă, aceste unelte erau făcute dintr-o rocă rezistentă și, începînd cu perioada mijlocie a epocii neolitice, dar mai ales în epoca bronzului, ele erau lucrate în zonele de munte și deal, probabil în apropierea zăcămintelor de tuf vulcanic sau de roci similare, care puteau fi prelucrate mai ușor prin cioplire și șlefuire.

Studierea uneltelor din piatră a permis gruparea acestora, după modul de fixare a cozii, în două categorii : I. Unelte neperforate, prevăzute pentru fixarea cozii cu o șanțuire perpendiculară pe axul longitudinal al piesei și II. Unelte perforate. După destinație, unelte din piatră neperforate, se pot împărți, de asemenea, în : 1. Topoare—ciocan ; 2. Ciocane-măciuci ; 3. Dălți.

I.1. *Topoare—ciocan neperforate*, existente în colecția amintită, au fost descoperite la Tîrgu Jiu, Aniniș, Hurezani, Țicleni, Raci, Săcelu, Țințăreni și Căpreni. Ținînd cont de funcționalitate, dimensiuni și forme, acestea pot fi grupate din punct de vedere tipologic și evolutiv în trei variante : a. Topoare—ciocan plate (aplatizate), de dimensiuni mai mici, descoperite la Tîrgu Jiu, Hurezani, Țicleni, Aniniș, Raci ; b. Topoare—ciocan de dimensiuni mijlocii ; descoperite la Săcelu-Chicioara ; c. Topoare de dimensiuni mari, cu muchia arcuită și tăișul gros, rezistent, cum sînt cele descoperite la Țințăreni și Căpreni.

I.1.a. *Topoarele—ciocan din prima variantă* au toate forme aplatizate. Exemplarul de la Tîrgu Jiu¹, inv. 2.315 (fig. 1/1 și 4/2), a avut muchia ovală în secțiune, iar suprafața dreaptă. În jumătatea superioară este prevăzut pe toate fețele cu o șanțuire uniformă, folosită la fixarea cozii. Partea inferioară a uneltei are în secțiune forma unui dreptunghi cu colțurile rotunjite, ce se subțiază către tăișul arcuit. Datorită folosirii, toporul are muchia ciobită și tăișul puțin știrbit. Dimensiuni : lungimea maximă 10,4 cm, lățimea muchiei 7 cm, grosimea muchiei 3,8 cm, lățimea maximă a lamei 6,5 cm, iar grosimea 3,6 cm.

Toporul-ciocan descoperit la Aniniș², inv. 1.816 (fig. 1/4), are muchia în secțiune ovală, iar suprafața puțin arcuită. În jumătatea superioară, șanțul de înmănușare este oblic față de axul longitudinal al piesei

¹ Inedit. Donat în anul 1966 de Ionescu Florin.

² Inedit. Donat de Sîmion Pestroiu din Cărpiniș, sat Aniniș.

și are o lățime neuniformă. Secțiunea părții inferioare este asemănătoare cu cea a piesei descoperite la Tirgu Jiu, numai că tăișul este rupt. Dimensiuni : lungimea 10 cm, lățimea maximă a muchiei 7 cm, grosimea maximă a muchiei 3,4 cm, lungimea maximă a lamei 6,4 cm, grosimea maximă a lamei 3 cm.

Toporul—ciocan descoperit la Hurezani, inv. 10 445 (fig. 2/3), are muchia cu suprafața dreaptă, iar secțiunea este asemănătoare cu un oval asimetric, deoarece una din laturi este aproape plană față de cealaltă, care este puternic arcuită, fapt pentru care și șanțul de înmănușare și adâncimea sînt neuniforme. Această asimetrie se menține pe toată lungimea piesei, ceea ce face ca partea inferioară să aibă pe laturile mici grosimi diferite (mai groasă la exterior unde se termină capătul cozii): Tăișul, este puternic tocit la colțul exterior, aceasta indicînd poziția oblică față de coadă și partea cea mai activă a lui. Dimensiuni : lungimea 13,4 cm, lățimea maximă a muchiei 6,8 cm, grosimea maximă a muchiei 3,2 cm, lățimea maximă a lamei 6,9 cm, grosimea maximă a lamei 2,9 cm.

Toporul—ciocan de la Țicleni, inv. 9 920 (fig. 2/1), are muchia cu suprafața dreaptă, iar în secțiune o formă asimetrică : una din laturile scurte este puternic arcuită, pe cînd cealaltă este teșită. Șanțuirea este oblică față de axul longitudinal al piesei, cu lățimea și adâncimea neuniforme. Partea inferioară are secțiunea asemănătoare cu un dreptunghi cu colțurile puternic rotunjite și se termină cu un tăiș arcuit. Muchia este acum ciobită pe ambele fețe, iar tăișul puțin știrbit. Dimensiuni : lungimea 12,2 cm, lățimea maximă a muchiei 7,5 cm, grosimea maximă a muchiei 3,3 cm, lățimea maximă a lamei 8 cm, grosimea maximă a lamei 3,5 cm.

Toporul—ciocan descoperit la Raci, inv. 840 (fig. 2/2), are muchia cu suprafața arcuită și marginile rotunjite, iar secțiunea este asimetrică datorită părților lipsă din muchie. Șanțuirea pentru înmănușare este puțin oblică față de axul longitudinal al piesei și are lățimea și adâncimea neuniforme. Partea inferioară se îngustează către tăișul care prezintă urme de folosire, iar în secțiune are forma unui dreptunghi cu colțurile puțin rotunjite. Dimensiuni : lungimea 12 cm, lățimea maximă a muchiei 7,5 cm, grosimea maximă a muchiei 3 cm, lățimea maximă a lamei 6,9 cm, grosimea maximă a lamei 2,9 cm.

I.1.b. *A doua variantă de topoare—ciocan*, din care face parte, în cazul nostru, toporul descoperit întîmplător la Săcelu—Chicioara, inv. 9 871 (fig. 1/3), a fost executat dintr-o rocă de culoare cenușie cu puncte de culoare cafenie și este semișlefuit.

Muchia a fost pătrată în secțiune, cu suprafața puternic arcuită, actualmente cu un colț distrus datorită folosirii. În partea superioară este prevăzut cu o șanțuire pentru înmănușare, a cărei lățime și adâncime este neuniformă, cauzată și de asimetria piesei. Partea inferioară are formă de dreptunghi cu laturile lungi ușor arcuite, iar muchiile rotunjite se subțiază către tăiș, care este aproape drept și cu colțurile tocite. Muchia și tăișul prezintă urme de folosire, iar de pe fețele părții inferioare sînt sărite așchii. Dimensiuni : lungimea 16,3 cm, lățimea maximă a muchiei 6,4 cm, grosimea maximă a muchiei 6,6 cm, lățimea maximă a lamei 6,6 cm, grosimea maximă a lamei 4,7 cm.

I.1.c. *A treia variantă de topoare—ciocan* cuprinde piesele descoperite întîmplător la Țințăreni, inv. 5 774, și Căpreni, inv. 10 440, care se deosebesc de cele din a doua categorie, în special prin stadiul de finisare și greutate.

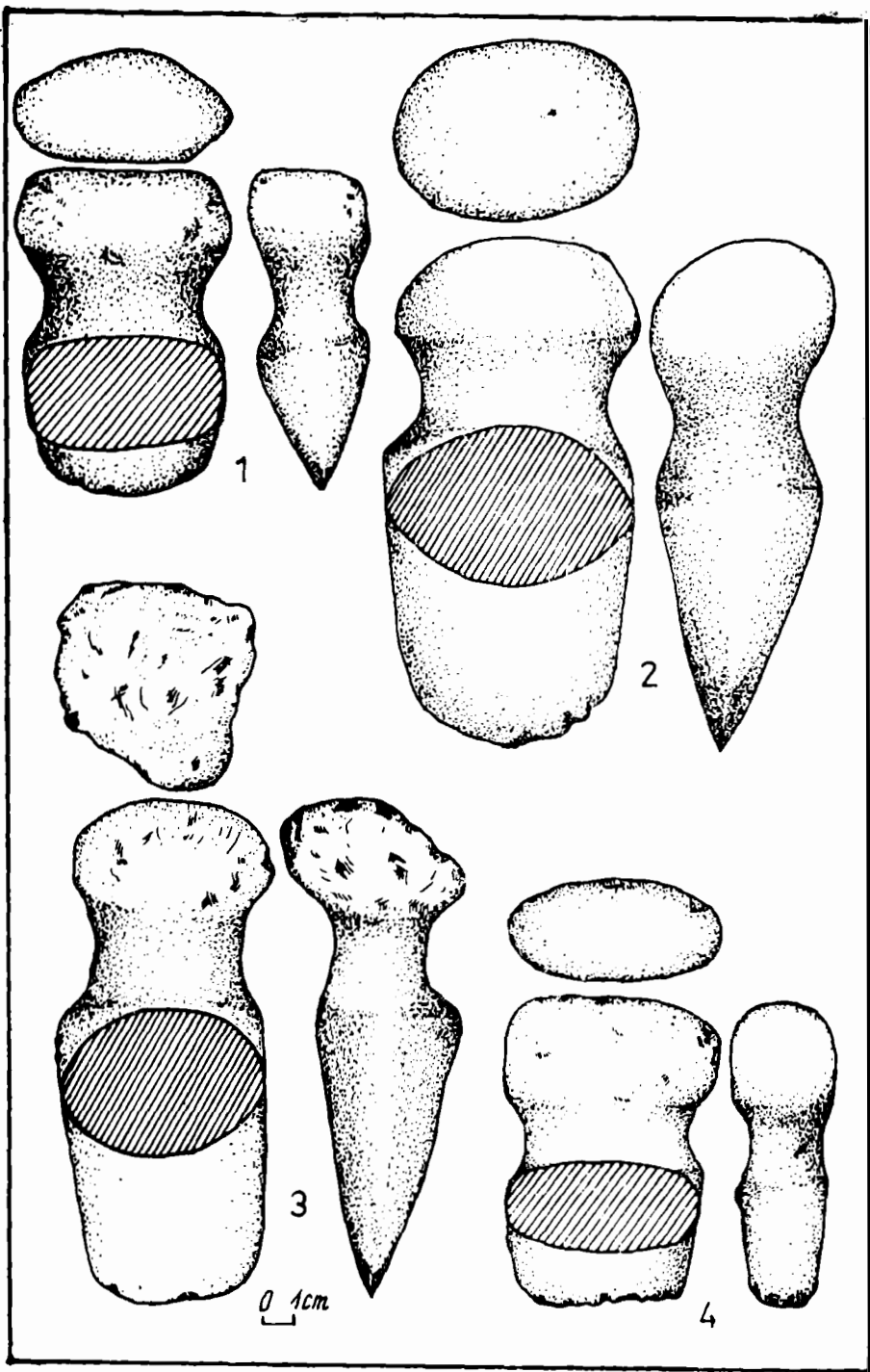
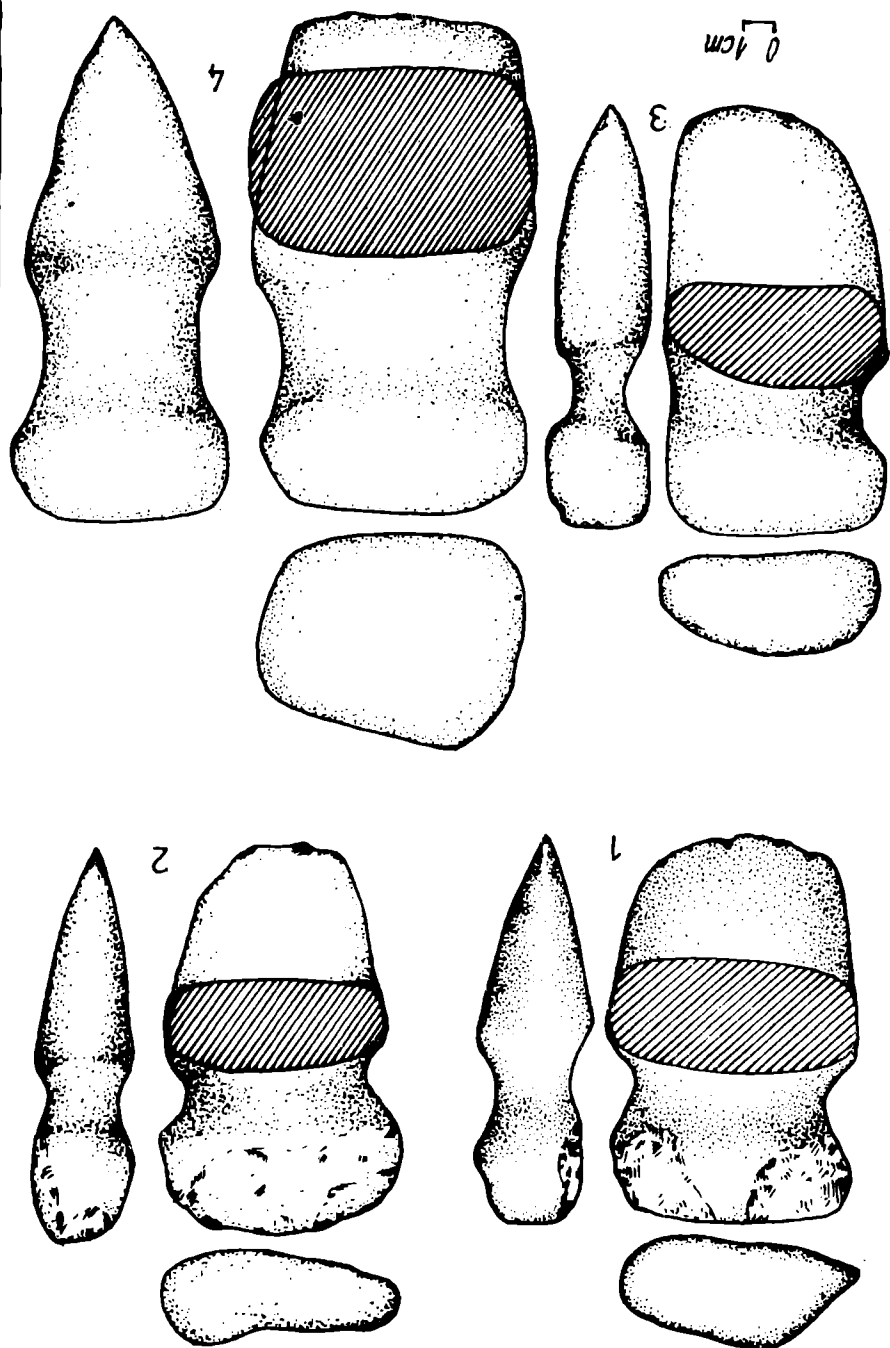

Fig. 1. Topoare – ciocan. 1 Tirgu Jiu ; 2 Țințăreni ; 3 Săcelu-Chicloara ; 4 Aniște.

Fig. 2. Topoare—ciocan. 1 Jicleni; 2 Racel; 3 Iurezani; 4 Căpreni.

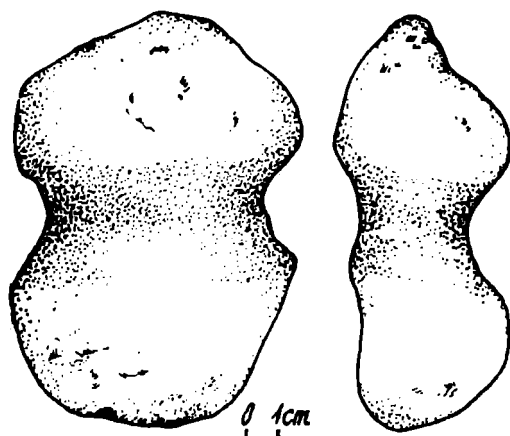

Toporul—ciocan descoperit la Țințăreni (fig. 1/2 și 4/1) are formă de „pană”³ și a fost executat dintr-o rocă de culoare cenușie, cu cele două extremități puternic arcuite și este bine șlefuit. Muchia este bine păstrată și are în secțiune formă ovală. În partea superioară este prevăzut cu o șanțuire de înmănușare puțin oblică față de axul longitudinal al piesei, lată de circa 4 cm și adincită uniform pe toate fețele. Partea inferioară este lenticulară în secțiune și se îngustează către tăiș, care este puternic arcuit și prezintă urme de uzură. Dimensiuni : lungimea 16,5 cm, lățimea maximă a muchiei 7,9 cm, grosimea maximă a muchiei 5,8 cm, lățimea maximă a lamei 8 cm, grosimea maximă a lamei 5,2 cm.

Toporul—ciocan descoperit întâmplător la Căpreni (fig. 2/4) a fost executat dintr-o rocă vulcanică de culoare verde, bine șlefuită și asemănător ca formă cu cel descoperit la Țințăreni. Muchia are suprafața ușor arcuită cu colțurile rotunjite și rectangulară în secțiune. Șanțuirea este puțin oblică față de axul longitudinal al piesei, lată de circa 5 cm și mai puțin adincă decât la piesa anterioară. Partea inferioară are în secțiune forma unui dreptunghi cu laturile lungi ușor arcuite și colțurile puțin rotunjite. Tăișul este aproape drept. Dimensiuni : lungimea 15,8 cm, lățimea maximă a muchiei 8,2 cm, grosimea maximă a muchiei 6,7 cm, lățimea maximă a lamei 8,6 cm, grosimea lamei 5,9 cm.

I.2. Tot în această categorie a uneltelor neperforate am inclus și un ciocan identificat în colecțiile Muzeului județean din Tirgu Jiu.

Fig. 3. Ciocan (ciocan—măciucă). Cărpiniș, Dorf Aniniș.

Ciocanul cunoscut și sub denumirea de „măciucă”, sau ciocan-măciucă, inv. 600 (fig. 3/1 și 4/3), a fost descoperit întâmplător în comuna Cărpiniș, satul Aniniș⁴. Este lucrat dintr-o rocă dură, de culoare cenușie, iar ca stadiu de finisare este semișlefuit. Muchiile sint puternic arcuite și prezintă vizibile urme de folosire (așchii sărite). La jumătatea lungimii sale este prevăzut cu o șanțuire puțin oblică față de axul longitudinal al piesei și neuniformă atit ca lățime (de la 3 pină la 4,5 cm), cit și ca adincime, datorită asimetricei uneltei. Cea de-a patra latură fiind aproape

³ În acest sens, unii cercetători i-au atribuit forma de cilindru bitronconic, vezi Eugen Comșa, SCIV, 23, 1972, 2, p. 256.

⁴ Inedit. Donație a locuitorului Ion C. Dumitrescu din Cărpiniș, sat Aniniș.

dreaptă, șanțuirea este aici superficială. Dimensiuni : lungimea maximă 12,8 cm, lățimea muchiei 9 cm, grosimea muchiei 5,4 cm.

Datarea și atribuirea unor anumite culturi nu se pot stabili cu certitudine. Topoarele—ciocan din prima și a doua variantă, se întâlnesc înce-

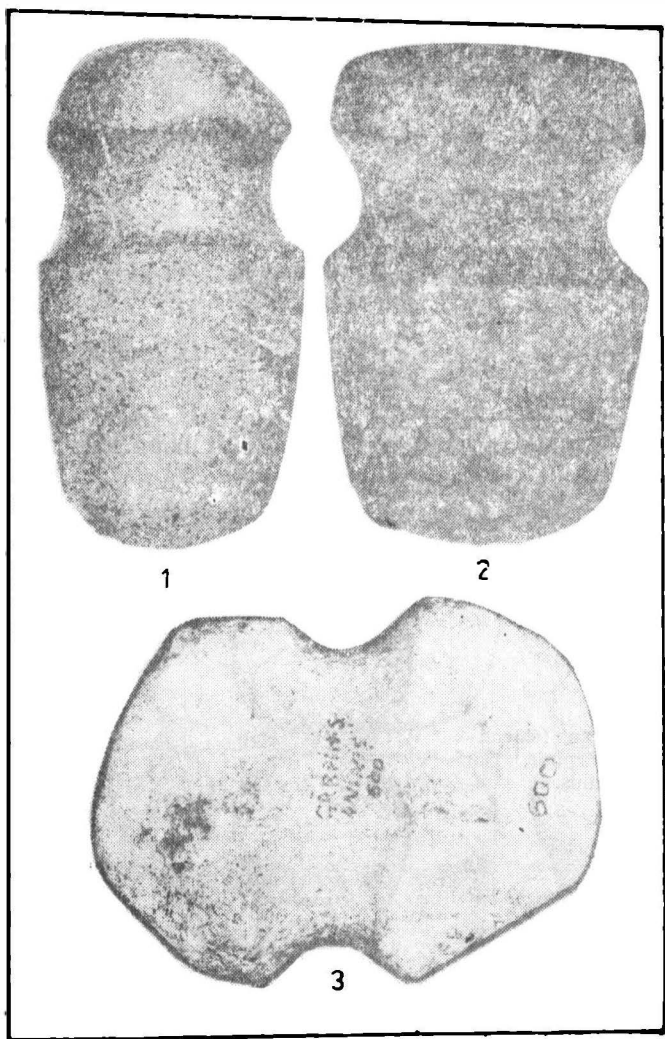

Fig. 4. Topoare—ciocan. 1 Țințăreni; 2 Tîrgu Jiu; 3 Ciocan (ciocan—măciucă). Cărpiniș, Dorf Aniniș.

pînd cu epoca neolitică⁵ pînă în epoca bronzului inclusiv⁶. În cazul nostru, considerăm că piesele în discuție, la variantele I.1.a, I.1.b. și I.2, în general, pot fi atribuite culturii Coțofeni, pe cînd uneltele din varianta I.1.c, pot fi considerate ca aparținînd culturii Gîlna. Piese asemănătoare au mai fost descoperite pe teritoriul Olteniei, în județul Vilcea la Căză-

⁵ Vladimir Dumitrescu, *Hăbășești*, București, 1967, p. 33 și fig. 45.

⁶ *Istoria României*, I, București, 1960, p. 118.

nești, comuna Buletea și Mateești și au fost atribuite culturii Glina⁷. De asemenea, piese ce aparțin aceleiași epoci s-au mai descoperit în județul Mehedinți, la Ostrovu Corbului⁸, Drobeta-Turnu Severin, Roșoreni, Sura, Salcia, Cernaia⁹. În județul Dolj, au fost descoperite asemenea piese la Velești, Lișteava și Goești¹⁰, iar în județul Gorj sînt cunoscute descoperirile mai vechi de la Gorgovii de Jiu, Cărbunești (trei exemplare) și Ciuperceni¹¹.

Unelte din colecția muzeului, pot indica prezența unor așezări preistorice din jud. Gorj.

STEINERNE WERKZEUGE AUS DER SAMMLUNG DES BEZIRKSMUSEUM GORJ, TÎRGU JIU

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser behandelt die Kategorie der steinernen, nicht durchlöcherten Werkzeuge: I.1.a. Hammeräxte und I.1.b. Keuläxte. Diese wurden zufällig auf dem Gebiet des Bezirks Gorj entdeckt. Die Werkzeuge stammen aus der zweiten Hälfte des Neolithikums aber vor allem aus der Bronzezeit. Sie wurden sowohl in den Gebirgs- als auch in den Hügellagen hergestellt, wahrscheinlich in der Nähe der Tuffsteinlager oder anderen ähnlichen Gesteinlager.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

Abb. 1. Hammeräxte. 1 Tirgu Jiu; 2 Țințăreni; 3 Săcelu-Chicioara; 4 Aniște.

Abb. 2. Hammeräxte. 1 Țicleni; 2 Raci; 3 Hurezani; 4 Căpreni.

Abb. 3. Hammer (Hammer-Keule). Cărpiniș, Dorf Aniniș.

Abb. 4. Hammeräxte. 1 Țințăreni; 2 Tirgu Jiu; 3 Hammer (Hammer-Keule). Cărpiniș, Dorf Aniniș.

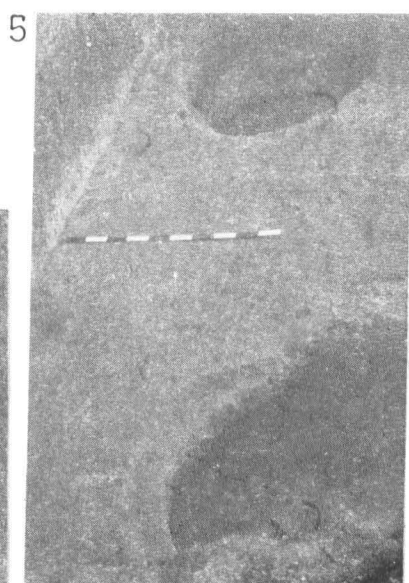
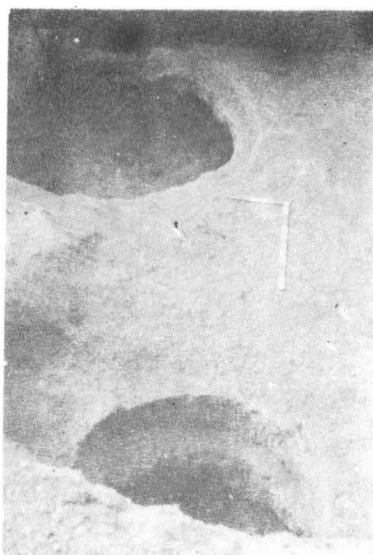
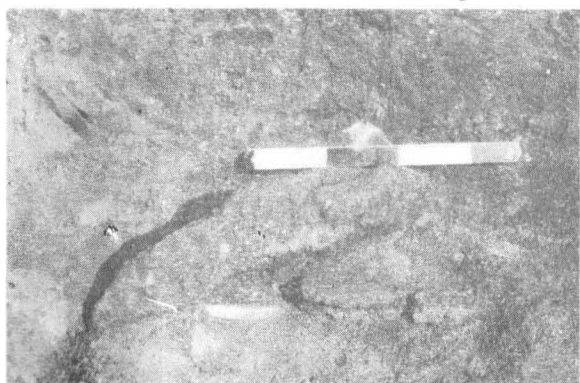
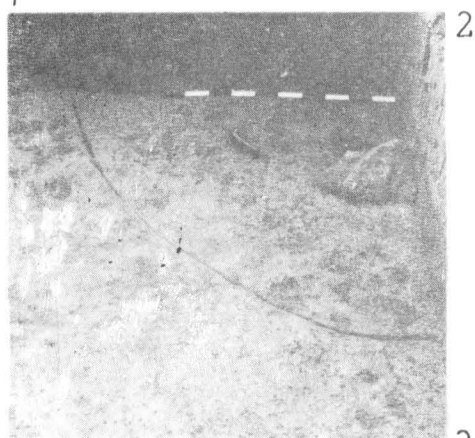
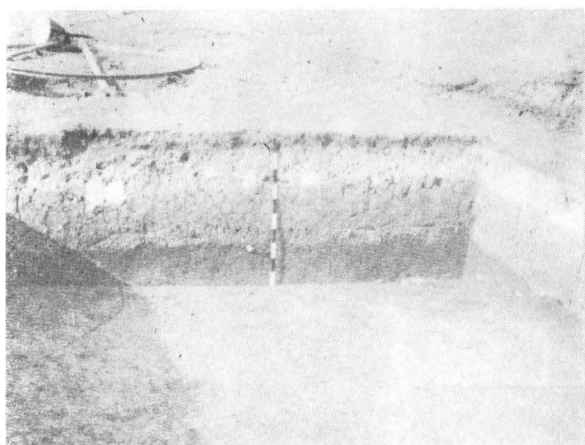
⁷ Gheorghe I. Petre, SCIV, 19, 1968, 2, p. 281.

⁸ Dumitru Berciu, Materiale, 1, 1959, p. 635, pl. XII/B.

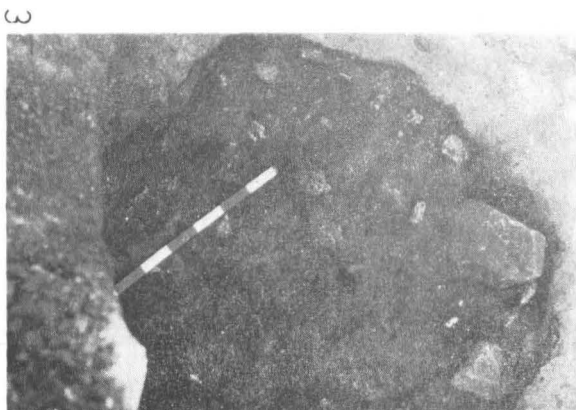
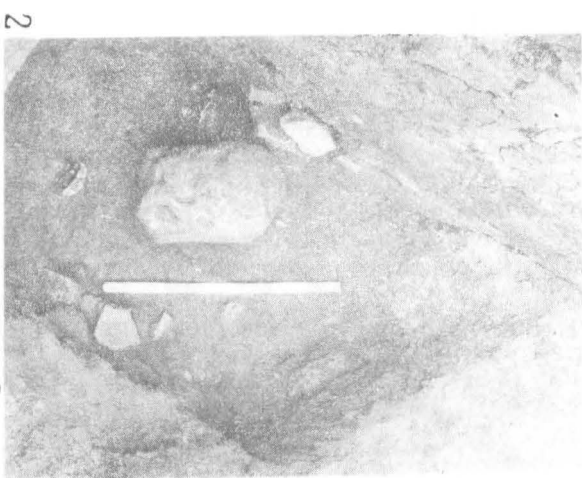
⁹ Idem, APO, p. 90 și fig. 104/4 — 7 și 103/3.

¹⁰ *Ibidem*, p. 90 — 91.

¹¹ *Ibidem*, p. 91 și fig. 104/8, 2, 3.

Pl. I. Baci — str. Nouă. Secțiunea 5 ; 1, 4 — 5 groapa 2 și 4 ; 2 groapa 2 ; 3 groapa 4.

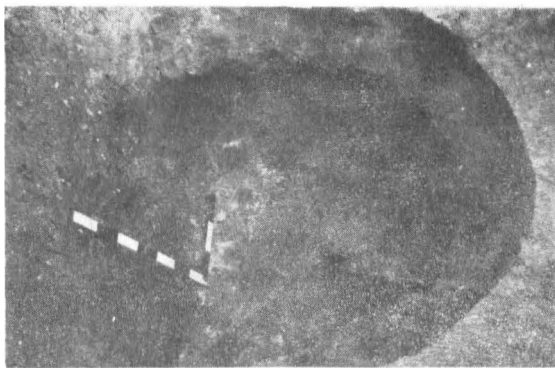

5

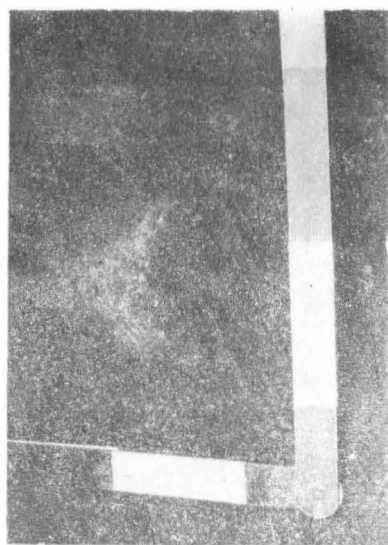

6

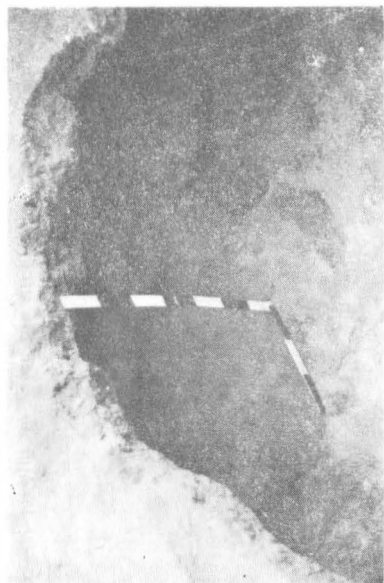

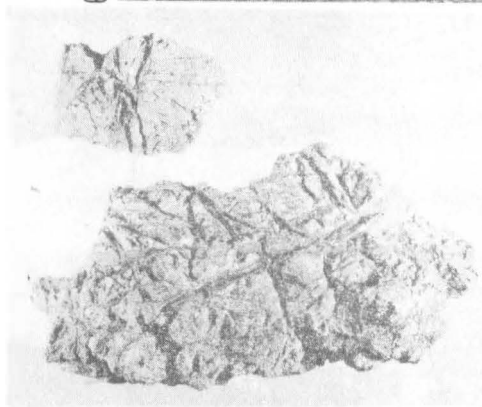
3

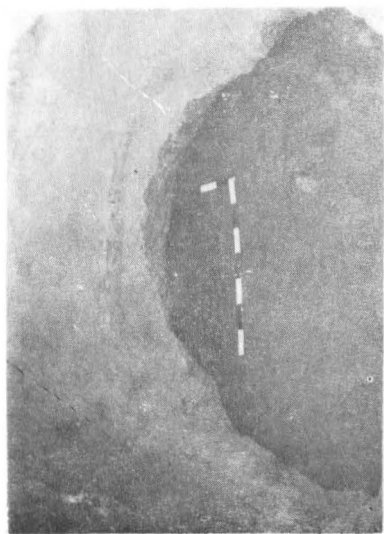
6

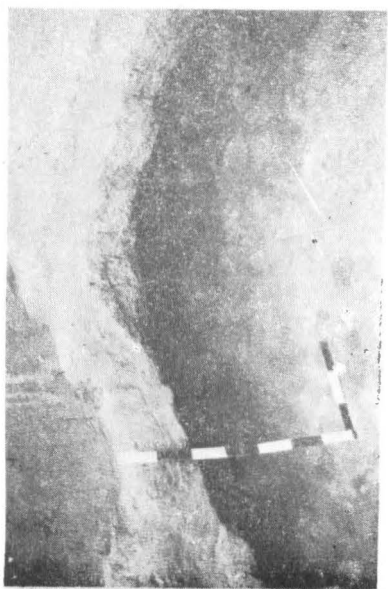
2

5

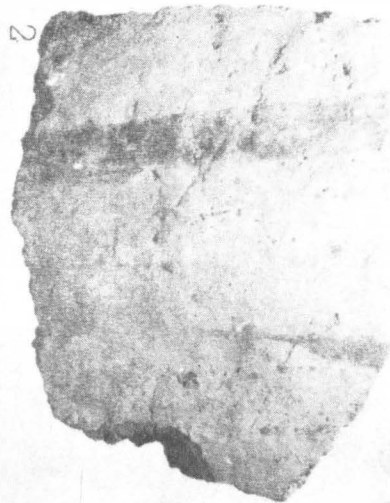
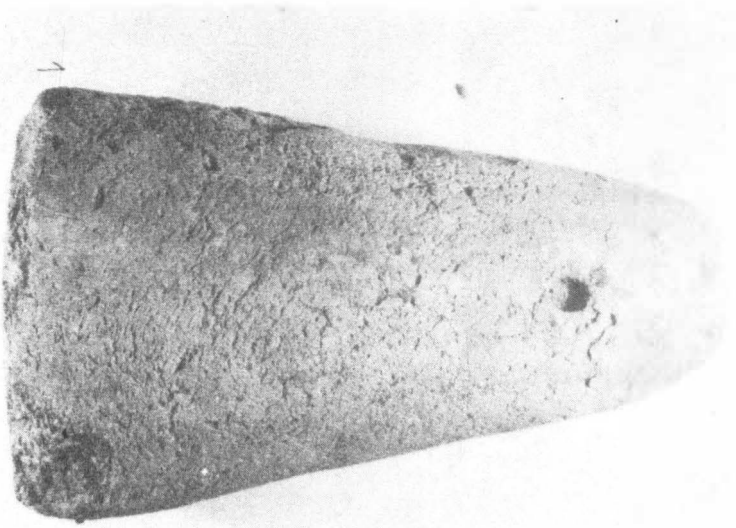

1

4

Pl. III. Baciul — str. Nouă. 11 — 2, 4, 6 groapa 2; 3 groapa 4; 5 fragmente de chirpici din groapa 2.

Pl. IV. Baci — str. Nouă. 1 călci de vatră din groapa 2 ; 2 — 3 fragmente ceramice.